

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (neljas koda)

31. mai 2018*

Eelotsusetaotlus – Direktiiv 2002/92/EÜ – Kohaldamisala – Mõiste „kindlustusvahendus“ – Direktiiv 2004/39/EÜ – Kohaldamisala – Mõiste „investeeringinõustamine“ – Kindlustusvahenduse ajal toimunud nõustamine, mis puudutab kapitali paigutamist kapitali kogumise elukindlustuslepingu raames – Kindlustusvahendaja tegevuse kvalifitseerimine olukorras, kus vahendajal puudub kavatsus sõlmida tegelikku kindlustuslepingut

Kohtuasjas C-542/16,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Högsta domstoleni (Rootsi kõrgeim kohus) 18. oktoobri 2016. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 26. oktoobril 2016, menetluses

Länsförsäkringar Sak Försäkringsaktiebolag

versus

Dödsboet efter Ingvar Mattsson,

ja

Jan-Erik Strobel jt,

Lisa Bergström jt,

Ann-Christin Jönsson jt,

Daniel Röme jt,

versus

Länsförsäkringar Sak Försäkringsaktiebolag,

EUROOPA KOHUS (neljas koda)

koosseis: koja president T. von Danwitz, kohtunikud C. Vajda (ettekandja), E. Juhász, K. Jürimäe ja C. Lycourgos,

kohtujurist: M. Campos Sánchez-Bordona,

kohtusekretär: ametnik R. Schiano,

arvestades kirjalikku menetlust ja 14. septembri 2017. aasta kohtuistungil esitatut,

* Kohtumenetluse keel: rootsi.

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Länsförsäkringar Sak Försäkringsaktiebolag, esindajad: *advokat* P. Sjödin ja *advokat* K. Blomkvist ning juristid A. Martin, C. Waering ja M. P. Öhrn,
- J.-E. Strobel jt, esindaja: *advokat* J. Larsson,
- L. Bergstöm jt, esindajad: *advokat* L. Bengtsson, *advokat* A. Elison ja *advokat* C. Kronström,
- A.-C. Jönsson jt, esindaja: *advokat* J. Asklund,
- D. Röme jt, esindaja: *advokat* T. Eliasson,
- Rootsi valitsus, esindajad: H. Shev, C. Meyer-Seitz, A. Falk, L. Swedenborg ja F. Bergius,
- Tšehhi valitsus, esindajad: M. Smolek, O. Serdula ja J. Vlácil,
- Euroopa Komisjon, esindajad: K.-Ph. Wojcik ja K. Simonsson,

olles 21. novembri 2017. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,
on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. detsembri 2002. aasta direktiivi 2002/92/EÜ kindlustusvahenduse kohta (EÜT 2003, L 9, lk 3; ELT eriväljaanne 06/04, lk 330) tõlgendamist.
- 2 Taotlus on esitatud vaidluse raames kahes liidetud kohtuasjas, millest esimese pooled on Länsförsäkringar Sak försäkringsaktiebolag (edaspidi „Länsförsäkringar“) ja Dödsboet efter Ingvar Mattsson (Ingvar Mattssoni päranditomp) ning teise pooled on ühelt poolt Jan-Erik Strobel jt, Lisa Bergstöm jt, Ann-Christin Jönsson jt ning Daniel Röme jt (edaspidi koos „Strobel jt“) ja teiselt poolt Länsförsäkringar, ning mille ese on saamata jäänud summad, mis investeeriti kapitali kogumise elukindlustusega seotud toodetesse, mida pakkusid kindlustusvahendusseltsid, kes ise olid sõlminud tsiviilvastutuslepingu Länsförsäkringariga.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Direktiiv 2002/92

- 3 Direktiivi 2002/92 põhjendustes 8, 9 ja 17 on märgitud:

„(8) Kindlustusvahendustegevust alustavate ja jätkavate isikute kutsesobivusnõudeid ja registreerimist käsitlevate siseriiklike sätete kooskõlastamine saab seetõttu soodustada finantsteenuste ühtse turu väljakujundamist ning tõhustada klientide kaitset selles valdkonnas.

(9) Kindlustustooteid võivad jaotada mitut tüüpi isikud või asutused, nagu agendid, maaklerid ja „finantsettevõtjad“. Ettevõtjate võrdne kohtlemine ja klientide kaitse eeldavad, et käesolev direktiiv hõlmab kõiki neid isikuid või asutusi.

[...]

(17) Pädevate asutuste vaheline koostöö ja teabevahetus on olulised klientide kaitseks ning ühtsel turul kindlustus- ja edasikindlustustegevuse usaldusväärsuse tagamiseks.“

4 Direktiivi artikli 1 „Reguleerimisala“ lõikes 1 on ette nähtud:

„Käesoleva direktiiviga sätestatakse liikmesriigis registreeritud või seal end registreerida soovivate füüsiliste ja juriidiliste isikute kindlustus- ja edasikindlustusvahendustegevuse alustamise ja jätkamise eeskirjad.“

5 Direktiivi artiklis 2 „Mõisted“ on sätestatud:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

[...]

3) kindlustusvahendus – kindlustuslepingute tutvustamine, soovitamine, ettevalmistamine või sõlmimine või nende haldamisel ja täitmisel abistamine eelkõige sel juhul, kui tegemist on nõuetega.

[...]

[...]

5) kindlustusvahendaja – füüsiline või juriidiline isik, kes tasu eest alustab või jätkab kindlustusvahendust;

[...]“.

6 Direktiivi artikli 4 lõigetes 3 ja 4 on sätestatud:

„3. Kindlustus- ja edasikindlustusvahendajatel peab olema kogu ühenduse territooriumi hõlmav ametialane vastutuskindlustus või kutsealasest ettevaatamatusest tingitud kohustuste katmiseks ettenähtud muu võrreldav tagatis, mille summa on vähemalt 1 000 000 eurot nõude kohta ja kokku 1 500 000 eurot aastas kõigi nõuete kohta, kui kindlustusselts, edasikindlustusselts või muu ettevõtja, kelle nimel kindlustus- või edasikindlustusvahendaja tegutseb või on volitatud tegutsema, ei ole juba andnud sellist kindlustust või samaväärset tagatist või kui selline ettevõtja ei ole endale võtnud täielikku vastutust vahendaja tegevuse eest.

4. Liikmesriigid võtavad kõik vajalikud meetmed klientide kaitsmiseks, kui kindlustusvahendaja ei suuda kindlustusmakset kindlustusseltsile või nõude summat või kindlustusmakset kindlustatule üle kanda.

[...]“.

7 Direktiivi 2002/92 artikli 12 „Nõuded vahendajate antava teabe kohta“ lõigetes 2 ja 3 on ette nähtud:

„2. Kui kindlustusvahendaja teatab kliendile, et ta annab nõu ausa analüüsi alusel, on ta kohustatud seda nõu andma piisavalt suure hulga turul pakutavate kindlustuslepingute põhjal, et ta võiks ametialaste kriteeriumide kohaselt soovitada kliendile tema vajadustele kõige paremini vastava kindlustuslepingu.

3. Enne konkreetse lepingu sõlmimist peab kindlustusvahendaja eelkõige kliendi antud teabe alusel vähemalt täpsustama selle kliendi nõudmised ja vajadused ning põhjendama kliendile teatud kindlustustoote kohta antud nõuandeid. Nimetatud andmeid kohandatakse vastavalt soovitatava kindlustuslepingu keerukusele.“

Direktiiv 2004/39/EÜ

8 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/39/EÜ finantsinstrumentide turgude kohta, millega muudetakse nõukogu direktiive 85/611/EMÜ ja 93/6/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2000/12/EÜ ja tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 93/22/EMÜ (ELT 2004, L 145, lk 1; ELT eriväljaanne 06/07, lk 263), artikli 1 lõikes 1 on sätestatud:

„Käesolevat direktiivi kohaldatakse investeerimisühingute ja reguleeritud turgude suhtes.“

9 Direktiivi artikli 2 lõikes 1 on ette nähtud:

„Käesolevat direktiivi ei kohaldata:

[...]

c) isikute suhtes, kes osutavad investeerimisteenust juhuti muu kutsetegevuse hulgas, kui seda tegevust reguleerivad õigus- või haldusnormid ja selle ameti eetikakoodeks ei välista kõnealuse teenuse osutamist;

[...]

j) isikute suhtes, kes pakuvad investeerimisnõustamist muu erialase tegevuse käigus, mis ei ole hõlmatud käesoleva direktiiviga, tingimusel et kõnealust nõustamist ei tasustata eraldi;

[...]“.

10 Kõnealuse direktiivi artikli 4 lõikes 1 on esitatud järgmised mõisted:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

1) investeerimisühing – juriidiline isik, kelle tavaliseks tegevuseks või äritegevuseks on ühe või mitme investeerimisteenuse osutamine kolmandatele isikutele ja/või ühe või mitme investeerimistegevuse teostamine kutsetegevusena;

[...]

2) investeerimisteenused ja -tegevus – I lisa A jaos loetletud teenused ja tegevused, mis on seotud I lisa C jaos loetletud instrumentidega.

[...]

[...]

- 4) investeerimisnõustamine – isiklike soovitude andmine kliendile kliendi taotluse korral või investeerimisühingu algatusel seoses ühe või mitme finantsinstrumentidega seotud tehinguga;

[...]

- 17) finantsinstrument – I lisa C jaos määratletud instrumendid;

[...]“.

- 11 Sama direktiivi I lisa A jaos loetletud finantsteenuste ja -tegevuste hulgas on punktis 5 nimetatud investeerimisnõustamine.
- 12 Direktiivi 2004/39 artikli 19 „Äritegevuse kohustused klientidele investeerimisteenuste osutamisel“ lõikes 9 on ette nähtud:

„Juhul kui investeerimisteenuseid pakutakse osana finantstootest, mille suhtes juba kehtivad muud ühenduse õigusaktide sätted või ühised Euroopa standardid krediidasutuste ja tarbijakrediidi kohta seoses klientide riskihindamise ja/või teabenõuetega, ei kohaldata kõnealuse teenuse suhtes täiendavalt käesolevas artiklis sätestatud kohustusi.“

Direktiiv 2014/65/EL

- 13 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. mai 2014. aasta direktiivi 2014/65/EL finantsinstrumentide turgude kohta ning millega muudetakse direktiive 2002/92/EÜ ja 2011/61/EL (ELT 2014, L 173, lk 349) põhjenduses 87 on märgitud:

„Käesoleva direktiivi kohaste finantsinstrumentide alternatiivi või võimaliku asendajana pakutakse klientidele sageli kindlustuslepingutega seotud investeeringuid. Jaeklientidele püsiva kaitse ning sarnastele toodetele võrdsete tingimuste tagamiseks on oluline, et kindlustuspõhiste investeerimistoodete suhtes kohaldataks asjakohaseid nõudeid. Arvestades, et käesoleva direktiivi investorite kaitset käsitlevad nõuded peaksid seetõttu kehtima ka kindlustuslepinguga seotud investeeringutele, muudavad nende erinev turustruktuur ja tooteomadused asjakohasemaks detailsete nõuete kehtestamise pigem direktiivi 2002/92/EÜ käimasoleva läbivaatamise käigus kui käesolevas direktiivis. Tulevane liidu õigus, millega reguleeritakse kindlustusvahendajate ja -andjate tegevust, peaks seetõttu tagama järjepideva regulatiivse lähenemisviisi eri finantstoodetele, mis rahuldavad investorite sarnaseid vajadusi ja mille puhul seetõttu tekivad võrreldavad investorite kaitsega seotud probleemid. [...] Nimetatud uued nõuded kindlustuspõhiste investeerimistoodetele tuleks sätestada direktiivis 2002/92/EÜ.“

- 14 Direktiivi 2014/65 artikkel 91 sisaldab direktiivi 2002/92 muudatusi. Viimati nimetatud direktiivi artikli 2 punkti 3 teine lõik on asendatud järgmise tekstiga:

„Välja arvatud käesoleva direktiivi IIIA peatükk, ei loeta kõnealust tegevust kindlustusvahenduseks ega -turustuseks, kui sellega tegeleb kindlustusandja või kindlustusandja töötaja, kes tegutseb kõnealuse kindlustusandja vastutusel.“

- 15 Artiklile 2 lisati punkt 13, milles on mõiste „kindlustuspõhine investeerimistoodete“ määratletud kui „investeerimistoodete, mis annab õiguse lõpptähtajale või tagasiostuväärtusele ja mille puhul see lõpptähtaeg või tagasiostuväärtus sõltub täielikult või osaliselt, otseselt või kaudselt hinnakõikumistest turgudel“, välja arvatud teatud erandid.

- 16 Direktiivi 2002/92 lisati IIIA peatükk „Täiendavad nõuded klientide kaitseks seoses kindlustuspõhiste investeerimistoodetega“. Selle peatüki artiklis 13a „Kohaldamisala“ on ette nähtud:

„Võttes arvesse artikli 2 punkti 3 teises lõigus sätestatud erandit, sätestatakse käesoleva peatükiga lisanõuded kindlustusandjate kindlustusvahendusele ja otsemüügile, kui neid teostatakse seoses kindlustuspõhiste investeerimistoodete müügiga. Kõnealuseid tegevusi nimetatakse kindlustusturustuseks.“

Rootsi õigus

- 17 Kindlustusvahenduse seaduse (2005:405) (Lagen (2005:405) om försäkringsförmedling; edaspidi „kindlustusvahenduse seadus“) 1. peatüki § 1 teise lõigu kohaselt:

„Kindlustusvahendus on mis tahes kutsealane tegevus, mille raames toimub

- 1) kindlustuslepingute tutvustamine või pakkumine või muu ettevalmistav töö kindlustuslepingute sõlmimiseks,
 - 2) kindlustuslepingute sõlmimine kolmandate isikute nimel, või
 - 3) abistamine kindlustuslepingute haldamisel ja täitmisel.“
- 18 Kõnealuse seaduse 2. peatüki § 1 kohaselt võib kindlustusvahendusega tegeleda, välja arvatud teatud erandjuhtudel, ainult pärast finantsinspektsioonilt tegevusloa saamist. Loa saamiseks on vaja täita teatud tingimused. Selle peatüki § 5 punktist 4 ja § 6 punktist 2 tuleneb, et üks neist tingimustest nõuab, et kindlustusvahendaja sõlmiks vastutuskindlustuslepingu, mis katab tema kohustuste täitmata jätmise tõttu tekkinud kahju.
- 19 Kindlustusvahenduse seaduse 5. peatüki §-s 4 on sätestatud, et kindlustusvahendaja peab kohandama oma soovitusi kliendi soovide ja vajadustega ning soovitama lahendusi, mis on kliendile sobivad. Samuti peab vahendaja peamiselt mitteäriliste huvidega füüsilistest isikutest kliente hoiatama selliste toodete omandamise eest, mida ei saa pidada sobivaks, arvestades klientide vajadusi, majanduslikku olukorda või muid asjaolusid.
- 20 Vastavalt seaduse 5. peatüki §-le 7 peab kindlustusvahendaja, kes on §-st 4 tulenevaid kohustusi tahtlikult või hooletusest rikkunud, hüvitama varalise kahju, mida klient seetõttu muu hulgas kandis.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

Kohtuasi Strobel jt vs. Länsförsäkringar

- 21 Äriühing Connecta Fond och Försäkring AB (edaspidi „Connecta“), mis on registreeritud kindlustusvahendajana, tegutses finantsinspektsioonilt saadud tegevusloa alusel peamiselt aastatel 2004–2010. Tal oli kindlustusvahenduse seaduses nõutu kohaselt võetud Länsförsäkringari kutsealane tsiviilvastutuskindlustus.
- 22 Hulk inimesi andis aastate jooksul Connectale üle summasid, et need investeeritaks „Connecta ettevõtjate võlakirjatoodetesse“, mis pidid olema seotud kapitali kogumise elukindlustusega. Selle vastu said nad Connectalt teatud dokumendid. Hiljem selgus aga, et Connecta tegevdirektor oli kõnealused summad omastanud. Tema peale esitati kaebus politseile ja Connecta tegevusluba tühistati. Novembris 2010 tegevdirektor suri. Detsembris 2010 tunnistati tema päranditomp ja Connecta maksejõuetuks. Connecta oli aastatel 2004–2010 tegelenud ka tegeliku kindlustusvahendusega.

- 23 Strobel ja teised, kes olid raha kaotanud, esitasid Länsförsäkringari vastu hagi, nõudes hüvitist Connecta tsiviilvastutuskindlustuse alusel, kuna viimati nimetatul oli hüvitise maksmise kohustus kindlustusvahenduse seaduse 5. peatüki § 7 tähenduses. Nad väitsid, et nad olid teinud talle ülesandeks investeerida nende raha kapitali kogumise elukindlustusse ning et seega oli tegemist kindlustusvahendusega.
- 24 Länsförsäkringar vastas muu hulgas, et kahju ei olnud tekkinud kindlustatud tegevuse tõttu, kuna tegu oli fiktiivsete toodetega. Tema sõnul ei kuulunud Connecta tegevdirektori teod kindlustusvahendustegevuse alla.
- 25 Esimese astme kohus rahuldab Strobeli ja teiste hagi. Kohus leidis, et hagejatel oli kavatsus sõlmida kapitali kogumise elukindlustus ja et neil oli põhjust uskuda, et tegu oli vahendamise tegelike kindlustuslepingute sõlmimiseks. Esimese astme kohus rõhutas, et tarbijakaitsest lähtuvalt toetab see, kuidas Strobel ja teised Connecta tegevdirektori kavatsusi põhjendatult mõistsid, järeldust, et tegemist oli kindlustusvahendusega. See kohus leidis veel, et kuna selline vahendamine hõlmab ettevalmistavat tööd ja kuna Connecta oli ka tegelikult tegelenud kindlustusvahendusega, kuulusid faktilised asjaolud sellistena, nagu need olid esinenud, objektiivselt mõistesse „kindlustusvahendus“.
- 26 Selle otsuse peale esitatud apellatsioonkaebust lahendades leidis apellatsioonikohus, et tarbijakaitse põhimõtte ei nõua, et tähtsaks tuleks pidada tarbija subjektiivset arvamust selle kohta, mida kujutab endast kindlustusvahendus, ning et antud asjas ei saanud objektiivselt võttes olla tegemist kindlustusvahendusega.
- 27 Högsta domstolen (Rootsi kõrgeim kohus) märgib, et direktiivi 2002/92 artikli 2 punkti 3 kohaselt hõlmab mõiste „kindlustusvahendus“ ka ettevalmistava töö ning seega ei ole selle direktiivi kohaldamiseks nõutav, et kindlustusleping oleks tegelikult sõlmitud. See kohus tõstatas siiski küsimuse, kas selles kontekstis omab tähtsust kindlustusvahendaja kavatsus sõlmida selline leping ja see, kuidas tarbija seda tajub.

Kohtuasi Länsförsäkringar vs. Dödsboet efter Ingvar Mattsson

- 28 Ingvar Mattsson investeeris kindlustusvahendustevõtja European Wealth Management Group AB (edaspidi „EWMG“) töötaja nõuandel jaanuaris 2010 kapitali kogumise elukindlustuslepingu raames 500 000 Rootsi krooni (ligikaudu 50 000 eurot) investeerimissertifikaati, mille puhul on tegemist struktureeritud finantsinstrumendiga. See investeering kaotas hiljem kogu oma väärtuse.
- 29 EWMG oli kindlustusvahenduse seaduses sätestatu kohaselt sõlminud tsiviilvastutuskindlustuse Länsförsäkringariga. Kindlustuse tingimuste kohaselt hõlmab see kindlustus nimetatud seaduse alusel toimuvaid tegevusi ning kohustust maksta seaduse 5. peatüki § 7 alusel hüvitist.
- 30 Kuna EWMG kuulutati maksejõuetuks, esitas I. Mattsson nõude Länsförsäkringari vastu. Ta väitis esiteks, et EWMG oli tahtlikult või hooletusest jätnud täitmata oma kohustused vastavalt kindlustusvahenduse seaduse 5. peatüki §-le 4 ning seetõttu on ta kohustatud maksta talle hüvitist. Teiseks kujutab selline käitumine tema sõnul juhtumit, mida katab EWMG sõlmitud tsiviilvastutuskindlustus.
- 31 Länsförsäkringar nõustus, et kapitali kogumise elukindlustuse vahendamine on iseenesest hõlmatud kindlustusvahenduse seadusega. Siiski väitis ta muu hulgas, et EWMG antud nõuanded ei puudutanud mitte kapitali kogumise elukindlustust, vaid investeerimist finantsinstrumenti, mis oli sellega seotud. Järelikult asjaomane tsiviilvastutuskindlustus neid nõuandeid ei kata.

- 32 Kuna I. Mattssoni nõuded esimese astme kohtus ja apellatsioonikohtus rahuldati, pöördus Länsförsäkringar Högsta domstolenisse (kõrgeim kohus), mööndes samas, et EWMG oli tegutsenud ettevaatamatult. Nimetatud kohus kahtleb, kas kapitali kogumise elukindlustuse raames antud nõuanded, mis ei puuduta iseenesest kindlustuslepingu allkirjastamist, vaid kapitali paigutamist, kuuluvad kindlustusvahenduse seadusega Rootsi õigusesse üle võetud direktiivi 2002/92, direktiivi 2004/39 või hoopis nende mõlema direktiivi kohaldamisalasse.
- 33 Neil tingimustel otsustas Högsta domstolen (kõrgeim kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1 a) Kas [direktiiv 2002/92] hõlmab tegevust, mille puhul kindlustusvahendajal ei olnud mingit kavatsust sõlmida tegelikku kindlustuslepingut? Kas sellise kavatsuse puudumine peab esinema enne või pärast kõnealuse tegevuse alustamist, selleks et seda võiks pidada oluliseks?
- b) Kas küsimuses 1 a) kirjeldatud olukorras omab tähtsust see, kas asjaomane vahendaja tegeles lisaks fiktiivsele tegevusele paralleelselt ka tegeliku kindlustusvahendusega?
- c) Kas küsimuses 1 a) kirjeldatud olukorras omab tähtsust see, et kliendile näis asjaomane tegevus esmapilgul olevat kindlustuslepingu sõlmimise ettevalmistamine? Kas tähtsust omab kliendi arusaam, olgu see siis põhjendatud või ekslik, selle kohta, kas tegemist oli kindlustusvahendusega?
- 2 a) Kas [direktiiv 2002/92] on kohaldatav finants- või muud tüüpi nõustamisteenuse suhtes, mida osutatakse seoses kindlustusvahendusega, ent mille eesmärk iseenesest ei ole kindlustuslepingu sõlmimine ega jätkamine? Kuidas tuleks konkreetselt lahendada selles osas olukord, kui nõu antakse seoses kapitali paigutamisega kapitali kogumise elukindlustuse kontekstis?
- b) Kas juhul kui nõustamine, mida on nimetatud küsimuses 2 a), kujutab endast [direktiivi 2004/39] määratluse kohaselt investeerimisnõustamist, kuulub see lisaks [direktiivi 2002/92] sätete kohaldamisalale ka selle direktiivi sätete kohaldamisalasse või kuuluvad kohaldamisele ainult esimesena nimetatud direktiivi sätted? Kui selline nõustamine kuulub samuti [direktiivi 2004/39] kohaldamisalasse, kas siis on üks õigusnorm teise suhtes esimuslik?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

- 34 Esimese küsimusega, mille kõiki osi on asjakohane analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2002/92 artikli 2 punkti 3 tuleb tõlgendada nii, et mõiste „kindlustusvahendus“ alla kuulub ettevalmistav töö kindlustuslepingu sõlmimiseks ka juhul, kui asjaomasel kindlustusvahendajal puudub kavatsus tegelikku kindlustuslepingut sõlmida.
- 35 Nagu nähtub direktiivi 2002/92 artikli 1 lõikest 1, hõlmab direktiivi kohaldamisala muu hulgas kindlustusvahendust, mille jaoks näeb see direktiiv ette eeskirjad.
- 36 Selleks on nimetatud direktiivi artikli 2 punkti 3 esimeses lõigus „kindlustusvahendus“ määratletud tegevusena, nagu „kindlustuslepingute tutvustamine, soovitamine, ettevalmistamine või sõlmimine või nende haldamisel ja täitmisel abistamine eelkõige sel juhul, kui tegemist on nõuetega“.
- 37 Kuna selles sättes loetletud tegevused on esitatud alternatiividena, kujutab igäüks neist üksikuna kindlustusvahendust. Nii nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus ja kõik Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artiklis 23 nimetatud huvitatud isikud, kes selle kohta oma kirjalikes seisukohtades arvamust avaldasid, nõustuvad, kuulub ettevalmistav töö kindlustuslepingute sõlmimiseks mõiste „kindlustusvahendus“ alla sõltumata sellest, kas see päädib niisuguste lepingute sõlmimisega.

- 38 Länsförsäkringar on siiski seisukohal, et sellised ettevalmistustööd kujutavad endast kindlustusvahendust direktiivi 2002/92 artikli 2 punkti 3 tähenduses üksnes siis, kui neid töid tehes on kindlustusvahendajal kavatsus sõlmida tegelikke kindlustuslepinguid. Seetõttu leiab ta, et kohtuasjas Strobel jt vs. Länsförsäkringar ei olnud tegemist kindlustusvahendusega, kuna Connecta tegevdirektor omastas selles kohtuasjas Strobeli ja teiste poolt makstud summad, kuigi need olid mõeldud selliste lepingute sõlmimiseks.
- 39 Selleks et määrata kindlaks, kas kindlustuslepingute sõlmimiseks ettevalmistustööde tegemises seisneva kindlustusvahenduse eelduseks kõnealuse sätte tähenduses on asjaolu, et kindlustusvahendaja kavatseb need lepingud sõlmida, tuleb osutada, et liidu õiguse sätte tõlgendamisel tuleb arvestada mitte üksnes sätte sõnastust, vaid ka konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärgi, mille osa see säte on (vt eelkõige 23. jaanuari 2018. aasta kohtuotsus Piotrowski, C-367/16, EU:C:2018:27, punkt 40 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 40 Esmalt, mis puudutab direktiivi 2002/92 artikli 2 punkti 3 sõnastust, siis tuleneb eelkõige sõnadest „tegevus“, „tutvustamine“, „soovitamine“, „sõlmimine“ ja „abistamine“, et mõiste „kindlustusvahendus“ on määratletud viitega üksnes toimingutele, mida kindlustusvahendaja objektiivselt teostab. Ühtegi selles sättes sisalduvat sõna ei saa aga tõlgendada nii, et selleks, et seal viidatud tegevusi saaks pidada kindlustusvahenduseks, peavad need sisaldama asjaomase vahendaja konkreetset kavatsust.
- 41 Järgmiseks, mis puudutab kõnealuse sätte konteksti, siis kohustab direktiivi 2002/92 artikli 4 lõige 4 liikmesriike võtma kõik vajalikud meetmed klientide kaitsmiseks olukorras, kus kindlustusvahendaja ei suuda kindlustusmakset kindlustusseltsile üle kanda. Kuna vastupidist märgitud ei ole, tuleb järeldada, et selle sätte eesmärk on kaitsta tarbijaid vahendaja mis tahes suutmatuse eest sellise ülekandmise tegemisel, olenemata põhjusest. Seega peab niisugune kaitse hõlmama kindlustusmakse kindlustusseltsile kandmata jätmist ka siis, kui kindlustusvahendaja töötaja omastas selle kindlustuslepingu sõlmimiseks tehtud ettevalmistustööde käigus.
- 42 Lõpuks tuleb meelde tuletada, et kõnealuse direktiivi põhjendustes 8, 9 ja 17 märgitu kohaselt on direktiivi eesmärk eelkõige tõhustada tarbijate kaitset kindlustusvahenduse valdkonnas. Selleks, nagu on öeldud põhjenduses 9, peab direktiiv hõlmama kõiki isikuid ja asutusi, kes jaotavad kindlustustooteid. Esiteks, kui seada tegevuse kuulumine sama direktiivi kohaldamisalasse sõltuvaks seda teostava kindlustusvahendaja subjektiivsest kavatsusest, läheks see vastuollu õiguskindluse põhimõttega ja kahjustaks asjaomase vahendaja klientide huve. Teiseks, nagu märgib Euroopa Komisjon, võiks sellise õigusliku olukorra mõjul kindlustusvahendaja iseenda õigusvastasele tegevusele tuginedes vabaneda vastutusest, mis tal direktiivi 2002/92 alusel oma klientide ees on.
- 43 Eelnevast tuleneb, et kindlustuslepingute sõlmimiseks ettevalmistava töö tegemine on objektiivne mõiste. Seega kujutab see endast kindlustusvahendust kõnealuse direktiivi artikli 2 punkti 3 tähenduses, sõltumata sellest, milline on kindlustusvahendaja kavatsus asjaomaste lepingute sõlmimise või sõlmimata jätmise suhtes.
- 44 Sellest järeldub, et ei ajahetk, mil vahendaja kavatsuse puudumine kindlustuslepinguid sõlmida ilmneb, ega see, kuidas asjaomased kliendid vahendaja tegevust kindlustuslepingute sõlmimiseks ettevalmistavate tööde tegemisel subjektiivselt tajuvad, ei oma tähtsust selle tegevuse kvalifitseerimisel kindlustusvahenduseks nimetatud sätte tähenduses.
- 45 Järelikult tuleb esimesele küsimusele vastata, et direktiivi 2002/92 artikli 2 punkti 3 tuleb tõlgendada nii, et ettevalmistav töö kindlustuslepingu sõlmimiseks kuulub mõiste „kindlustusvahendus“ alla ka juhul, kui asjaomasel kindlustusvahendajal puudub kavatsus tegelikku kindlustuslepingut sõlmida.

Teine küsimus

46 Teise küsimusega, mille kahte osa tuleb analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas kapitali paigutamist puudutav finantsnõustamine, mis toimub kapitali kogumise elukindlustuslepingu sõlmimist pakkuva kindlustusvahenduse raames, kuulub direktiivi 2002/92 või direktiivi 2004/39 kohaldamisalasse ja kas juhul, kui see kuulub kummagi nende kahe direktiivi kohaldamisalasse, peaks ühe neist kohaldamine olema teise suhtes esimuslik.

Direktiivi 2002/92 kohaldamine

47 Nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktides 35 ja 36, peab selleks, et tegevus kuuluks direktiivi 2002/92 esemelisse kohaldamisalasse, vastama see ühele kõnealuse direktiivi artikli 2 punktis 3, mis määratleb mõiste „kindlustusvahendus“, nimetatud tegevustest.

48 Kuna kõik kõnealuses sättes loetletud tegevused on seotud kindlustuslepinguga, tuleb esiteks analüüsida, kas niisugune kapitali kogumise elukindlustusleping, nagu on kõne all põhikohtuasjas, kujutab endast „kindlustuslepingut“ selle sätte tähenduses.

49 Sellega seoses tuleb täheldada, et direktiiv 2002/92 ei sisalda mõiste „kindlustusleping“ määratlust ega viita selles osas sõnaselgelt ka liikmesriikide õigusele. Samuti, nagu tuleneb nii liidu õiguse ühetaolise kohaldamise nõudest kui ka võrdsuse põhimõttest, tuleb mõistet „kindlustusleping“ kogu Euroopa Liidus tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt ning selleks tuleb arvestada kõnealuse direktiivi konteksti (vt analoogia alusel 1. märtsi 2012. aasta kohtuotsus González Alonso, C-166/11, EU:C:2012:119, punkt 25 ja seal viidatud kohtupraktika).

50 Euroopa Kohtul on aga olnud juba võimalus erinevates kontekstides märkida, et kindlustustehinguid iseloomustab üldise arusaama kohaselt asjaolu, et kindlustusjuhtumi korral võtab kindlustusandja kindlustusvõtja riski üle ja osutab kindlustuspreemia ettemakse eest teenust, mis on lepingu sõlmimise ajal kokku lepitud (25. veebruari 1999. aasta kohtuotsus CPP, C-349/96, EU:C:1999:93, punkt 17, ja 26. märtsi 2015. aasta kohtuotsus Litaksa, C-556/13, EU:C:2015:202, punkt 28). Sellised tehingud hõlmavad kindlustusandja ja isiku, kelle riske kindlustatakse, st kindlustusvõtja vahelist lepingulist suhet (17. märtsi 2016. aasta kohtuotsus Aspiro, C-40/15, EU:C:2016:172, punkt 23 ja seal viidatud kohtupraktika).

51 Järelikult selleks, et niisugune kapitali kogumise elukindlustusleping, nagu on kõne all põhikohtuasjas, kuuluks direktiivi 2002/92 artikli 2 punktis 3 toodud mõiste „kindlustusleping“ alla, peab see sisaldama kindlustatud isiku kohustust tasuda kindlustuspreemiaid ja kindlustusandja kohustust osutada selle eest vastutasuks teenust kindlustatud isiku surma korral või muu lepingus nimetatud sündmuse toimumisel. Tingimusel, et eelotsusetaotluse esitanud kohus seda kontrollib, näib käesoleval juhul, et põhikohtuasjas käsitletav leping kujutab endast kindlustuslepingut eelviidatud sätte tähenduses ning seda tõdemust ei vaidlusta ka Länsförsäkringar.

52 Seega tekib teiseks küsimus, kas niisugune finantsnõuanne, nagu on kõne all põhikohtuasjas, võib kuuluda direktiivi 2002/92 artikli 2 punktis 3 loetletud tegevuste hulka, kui see on antud kindlustusvahenduse käigus, mis puudutab kapitali kogumise elukindlustuslepingu sõlmimist.

53 Sellega seoses tuleb tõdeda, et need tegevused on sõnastatud üldsõnaliselt. Eelkõige ei seisne need mitte üksnes kindlustuslepingute tutvustamises ja soovitamises, vaid samuti nende lepingute sõlmimiseks ettevalmistavate tööde teostamises, ilma et need ettevalmistavad tööd oleks mingilgi moel piiratud.

- 54 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul puudutas põhikohtuasjas käsitletav finantsnõustamine kindlustusvahenduse käigus kapitali paigutamist investeerimissertifikaati. Lisaks nähtub Rootsi valitsuse kirjalikest seisukohtadest, et kõnealune kapital koosnes kindlustuspreemiatest, mis kanti üle asjaomasesse tootesse. Seega tuleb järeldada, et kõnealune kapitalipaigutus on kindlustuslepingu lahutamatu osa ja et sellest tulenevalt kuulub nimetatud paigutus puudutatav nõustamine kindlustuslepingu sõlmimiseks tehtavate ettevalmistavate tööde hulka.
- 55 Selline tõlgendus vastab pealegi direktiiviga 2002/92 taotletavale eesmärgile, nagu on osutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 42, tõhustada tarbijate kaitset kindlustusvahenduse valdkonnas. Sellest järeldub nimelt, et põhikohtuasjas käsitletava nõustamise suhtes kohaldatakse eelkõige kõnealuse direktiivi artikli 12 lõigetes 2 ja 3 sätestatud nõudeid, mille kohaselt juhul, kui kindlustusvahendaja teatab kliendile, et ta annab nõu ausa analüüsi alusel, on ta kohustatud esiteks andma seda nõu piisavalt suure hulga turul pakutavate kindlustuslepingute põhjal, et ta võiks soovitada kliendile tema vajadustele kõige paremini vastava kindlustuslepingu, ja teiseks täpsustama enne konkreetse kindlustuslepingu sõlmimist vähemalt selle kliendi nõudmised ja vajadused ning põhjendama samal ajal kliendile teatud kindlustustoote kohta antud nõuandeid, kusjuures neid täpsustusi tuleb kohandada vastavalt soovitatava lepingu keerukusele.
- 56 Käesoleva kohtuotsuse punktis 54 esitatud tõlgendust toetab ka direktiiv 2014/65, mis põhikohtuasja asjaolude toimumise ajal veel ei kehtinud ja millega muudeti direktiivi 2002/92, lisades uue peatüki IIIa „Täiendavad nõuded klientide kaitseks seoses kindlustuspõhiste investeerimistoodetega“. Need tooted on nüüdsest määratletud direktiivi 2002/92 artikli 2 uues punktis 13 kui investeerimistooted, mis annavad õiguse lõpptähtajale või tagasiostuväärtusele ja mille puhul see lõpptähtaeg või tagasiostuväärtus sõltub täielikult või osaliselt, otseselt või kaudselt hinnakõikumistest turgudel.
- 57 Sellest määratlusest järeldub, et kindlustuspõhine investeerimistoodete sisaldab, nagu ka põhikohtuasjas käsitletav kapitali kogumise elukindlustus, investeerimiselementi, mille kujunemine sõltub finantsturgude arengust. Direktiiviga 2014/65 ei muudetud aga kindlustusvahenduse määratlust, mis on sätestatud direktiivi 2002/92 artikli 2 punkti 3 esimeses lõigus, mis tähendab, et niisuguste investeerimiselementide kohta nõu andmine kujutab endast kindlustusvahendust vastavalt selles sättes toodud määratlusele. Lisaks sellele tähendab asjaolu, et nimetatud peatükk IIIa sisaldab „täiendavaid“ nõudeid kindlustuspõhiste investeerimistoodete suhtes, seda, et niisuguste toodete vahendamine kuulus direktiivi 2002/92 kohaldamisalasse juba enne, kui seda direktiiviga 2014/65 muudeti.
- 58 Eeltoodud kaalutlustest järeldub, et kapitali paigutamist puudutatav finantsnõustamine, mis toimub kapitali kogumise elukindlustuslepingu sõlmimist pakuva kindlustusvahenduse raames, kuulub direktiivi 2002/92 kohaldamisalasse.

Direktiivi 2004/39 kohaldamine

- 59 Direktiiviga 2004/39 seoses tuleb tõepoolest tõdeda, et põhikohtuasjas käsitletav finantsnõustamine võib isenesest kuuluda selle direktiivi artikli 4 lõike 1 punktis 4 määratletud mõiste „investeerimisnõustamine“ alla, tingimusel et kõnealuse investeeringu saab kvalifitseerida „finantsinstrumendiks“, mis vastavalt sama lõike punktile 17 on määratletud direktiivi I lisa C jaos.
- 60 Niisugune finantsnõustamine võib seega põhimõtteliselt kuuluda direktiivi 2004/39 esemelisse kohaldamisalasse, kui selle direktiivi artikli 4 lõike 1 punkti 2 ja I lisa A jao punkti 5 kohaselt kujutab see endast investeerimisteenust ja kui nimetatud lõigu punkti 1 kohaselt saab kindlustusvahendaja kvalifitseerida „investeerimisühinguks“, tingimusel, et see vahendaja osutab nõustamisteenust tavapärase tegevuse või äritegevusena.

- 61 Direktiivi 2004/39 artikli 2 punkt c välistab siiski direktiivi kohaldamisalast isikud, kes osutavad investeerimisteenust juhuti muu kutsetegevuse hulgas, kui seda tegevust reguleerivad õigus- või haldusnormid ja selle ameti eetikakoodeks ei välista kõnealuse teenuse osutamist.
- 62 Siiski tuleb märkida, et kindlustusvahendaja kutsealane tegevus seisneb direktiivi 2002/92 artikli 2 punkti 5 kohaselt kindlustusvahenduses. Kui selline vahendaja pakub olemasolevate kindlustustoodete seas niisugust toodet, nagu on põhikohtuasjas käsitletav kapitali kogumise elukindlustus, tuleb asuda seisukohale, et asjaomase tootega hõlmatud kapitali paigutamist puudutav nõustamine toimub juhuti, kuna nõuandeid antakse kindlustuslepingu sõlmimist puudutava vahendustegevuse raames, mida reguleerivad liidu õigusnormid, see tähendab direktiivi 2002/92 sätteid.
- 63 Rootsi valitsuse kirjalikes seisukohtades välja toodud asjaolu, et kindlustusvahendaja annab sellist nõu regulaarselt või sageli, ei oma seega tähtsust, kui nõu antakse iga kord kindlustuslepingu sõlmimist puudutava vahenduse raames.
- 64 Direktiivi 2004/39 artikli 2 punktis c sätestatud väljajätmine on muu hulgas kooskõlas direktiivi ülesehitusega, kuivõrd selle kohaldamisalast või kohustustest on teatud tingimustel välja jäetud investeerimisteenused või -tegevused, mida pakutakse muu reguleeritud tegevuse raames. Direktiivi artikli 2 punkt j näeb ette, et direktiivi ei kohaldata isikute suhtes, kes pakuvad investeerimisnõustamist muu erialase tegevuse käigus, mis ei ole selle direktiiviga hõlmatud, tingimusel et kõnealust nõustamist ei tasustata eraldi.
- 65 Samamoodi sätestab direktiivi 2004/39 artikli 19 lõige 9, et kui investeerimisteenuseid pakutakse osana finantstootest, mille suhtes juba kehtivad muud liidu õigusaktide sätteid või ühised Euroopa standardid, ei kohaldata kõnealuse teenuse suhtes täiendavalt artiklis 19 sätestatud kohustusi, isegi kui need kohustused ei ole identsed nendega, mis on ette nähtud nimetatud sätetes või standardites (vt selle kohta 30. mai 2013. aasta kohtuotsus Genil 48 ja Comercial Hostalera de Grandes Vinos, C-604/11, EU:C:2013:344, punktid 45 ja 46).
- 66 Erinevalt sellest, mida väidavad Länsförsäkringar ja Rootsi valitsus oma kirjalikes seisukohtades, ei saa väide, et direktiivi 2004/39 sätteid näevad investeerimisteenuste valdkonnas ette ulatuslikumad kaitse-eeskirjad kui need, mis on kehtestatud direktiiviga 2002/92 – eeldades, et see nii ka on –, iseenesest lisada põhikohtuasjas käsitletavat nõustamist direktiivi 2004/39 kohaldamisalasse, millest on artikli 2 punkti c kohaselt selline nõustamine välja jäetud juhul, kui seda tehakse kapitali kogumise elukindlustuslepingu sõlmimist puudutava kindlustusvahenduse raames.
- 67 Selles osas olgu märgitud, et direktiiviga 2014/65, millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2004/39 ja sõnastatakse see uuesti, lisati selle põhjendusest 87 nähtuvalt direktiivi 2002/92 uusi nõudeid, suurendades investorite kaitset seoses kindlustuspõhiste investeerimistoodetega, tagamaks liidu õiguses, millega reguleeritakse kindlustusvahendajate ja -andjate tegevust, järjepideva regulatiivse lähenemisviisi eri finantstoodete suhtes.
- 68 Pealegi kinnitab see põhjendus tõlgendust, mille kohaselt ei kuulu põhikohtuasjas käsitletav nõustamine direktiivi 2004/39 kohaldamisalasse, kuna selles on öeldud, et direktiivi 2014/65 nõudeid investorite kaitse valdkonnas tuleks samamoodi kohaldada kindlustuspõhiste investeerimistoodete suhtes, mis tähendab, et nende toodete suhtes ei kohaldata direktiivis 2004/39 sätestatud kaitse-eeskirju.
- 69 Eelnevast tuleneb, et kapitali paigutamise seonduv finantsnõustamine, mis toimub kapitali kogumise elukindlustuslepingu sõlmimist puudutava kindlustusvahenduse raames, ei kuulu direktiivi 2004/39 kohaldamisalasse.
- 70 Järelikult tuleb teisele küsimusele vastata, et kapitali paigutamise seonduv finantsnõustamine, mis toimub kapitali kogumise elukindlustuslepingu sõlmimist puudutava kindlustusvahenduse raames, kuulub direktiivi 2002/92, mitte direktiivi 2004/39 kohaldamisalasse.

Kohtukulud

- 71 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (neljas koda) otsustab:

- 1. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. detsembri 2002. aasta direktiivi 2002/92/EÜ kindlustusvahenduse kohta artikli 2 punkti 3 tuleb tõlgendada nii, et ettevalmistav töö kindlustuslepingu sõlmimiseks kuulub mõiste „kindlustusvahendus“ alla ka juhul, kui asjaomasel kindlustusvahendajal puudub kavatsus tegelikku kindlustuslepingut sõlmida.**
- 2. Kapitali paigutamise seonduv finantsnõustamine, mis toimub kapitali kogumise elukindlustuslepingu sõlmimist puudutava kindlustusvahenduse raames, kuulub direktiivi 2002/92, mitte Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/39/EÜ finantsinstrumentide turgude kohta, millega muudetakse nõukogu direktiive 85/611/EMÜ ja 93/6/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2000/12/EÜ ja tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 93/22/EMÜ, kohaldamisalasse.**

Allkirjad